

ІНСТИТУТ ШАХРАЙСТВА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.

Однією з сучасних тенденцій розвитку кримінального права як в Україні, так і у деяких інших країнах світу є зміна поглядів на сутність та призначення кримінального права і кримінального закону. Вони полягають у звуженні публічної та розширенні приватно-правової складової у кримінально-правовому регулюванні. На сучасному етапі Україна знаходиться в процесі реформування чинного кримінального законодавства, тому потрібно в цей час більш глибоке і повне осмислення існуючих кримінально-правових явищ як в практичному, так і в теоретичному плані, але особливе місце, на даний час, серед усіх злочинів займає шахрайство, адже цей злочин характеризується високим рівнем латентності, тобто значна кількість випадків вчинення шахрайств не фіксується органами внутрішніх справ. Конституція України проголошує, що «громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним» (ст. 8) [1].

На даний час, потребує вивчення та вдосконалення як закону про кримінальну відповідальність у цілому, так і окремих його інститутів, вирішення складних питань. Одним з таких питань є питання кримінально-правової характеристики шахрайства, оскільки кримінальний закон передбачає відповідальність за шахрайство у кількох статтях, розміщених у різних розділах КК, що породжує складні питання щодо кваліфікації шахрайства та відмежування його від суміжних складів злочинів, а також визначення його загального поняття. Термін «шахрайство» неодноразово використовується у різних статтях Особливої частини КК України. Дослідження тексту КК показує, що до шахрайства, перш за все, слід віднести злочини, передбачені тими статтями Особливої частини КК, які використовують термін «шахрайство» і таким чином створюють окремий кримінально-правовий інститут шахрайства у чинному КК України.

Кримінальний кодекс України розширив поняття «шахрайство», під яким розуміють дії у вигляді заволодіння чужим майном шляхом обману чи зловживання довірою, або придбання права на чуже майно шляхом обману чи зловживання довірою [2]. Зокрема, чинний КК встановлює відповідальність за шахрайство не тільки у ст. 190 КК, яка розміщена у Розділі VI Особливої частини КК «Злочини проти власності», але також в інших статтях, які мають місце у різних розділах. Це такі склади злочинів, як заволодіння шляхом шахрайства вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами чи радіоактивними матеріалами (ст. 262 КК), заволодіння шляхом шахрайства наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами (ст. 308 КК), прекурсорами (ст. 312 КК), обладнанням, призначеним для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 313 КК), заволодіння шляхом шахрайства документами, штампами, печатками, паспортом або іншим важливим особистим документом (ст. 357 КК), заволодіння шляхом шахрайства зброєю, бойовими припасами, вибуховими чи іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою чи іншим військовим майном (ст. 410 КК). Крім того, ст. 289 КК, яка передбачає відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом, охоплює своїми ознаками також незаконне заволодіння транспортним засобом шляхом шахрайства,

а ст. 222 КК передбачає відповідальність за особливий вид шахрайства - шахрайство з фінансовими ресурсами. Таким чином, основне поняття шахрайства надається законодавцем у диспозиції ст. 190 КК, яка є загальною нормою про відповідальність за шахрайство. Інші види шахрайства, за які встановлюється відповідальність у статтях 222, 262, 289, 308, 312, 313, 357, 410 КК, є спеціальними нормами. Особливістю діянь, передбачених вказаними спеціальними нормами, є не лише те, що вони вчинюються з метою заволодіння шляхом обману чи зловживання довірою спеціальним майном або іншими предметами спеціального призначення, але і те, що вони можуть вчинятися не тільки з корисливою метою.

На сьогодні відсутня робота, у якій би комплексно, на основі законодавства як зарубіжних країн, так і України, було досліджено інститут шахрайства в історико-правовому вимірі. Як справедливо зазначав М.С. Таганцев: «...будь-яке правове положення, що діє в даній державі, безперечно має свої коріння в минулій історії цього народу. Якщо ми маємо намір вивчити будь-який юридичний інститут, що існує в даний час, то для правильного його розуміння ми повинні дослідити його історичну долю, тобто ті причини, які зумовили появу цього утворення, і ті видозміни, котрих воно зазнало у своєму історичному розвитку» [3].

Оскільки, інститути права — необхідна ланка в цілісній системі права, це відособлена частина галузі права, сукупність правових норм, що регулюють певну сторону якісно однорідних суспільних відносин (наприклад, інститут необхідної оборони). Як правило, кожна галузь права має інститути права як свій самостійний структурний підрозділ, тому і пропонуємо застосувати в кримінальному праві «інститут шахрайства». Таким чином, інститут шахрайства — система відносно відокремлених від інших і пов'язаних між собою правових норм, які регулюють певну групу однорідних суспільних відносин власності, які посягають є не тільки власне майно та право на майно, але і майно та інші предмети, які мають особливий режим обігу в Україні шляхом обману або зловживанням довірою.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Кримінальний кодекс України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Таганцев Н.С. Программа курса русского уголовного права / Н.С. Таганцев. - СПб, 1881. - 80 с.